

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 12.9.2002
KOM(2002) 502 endelig

**RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET OG
DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG**

OM RETTEN TIL OFFENTLIGT UDLÅN I DEN EUROPÆISKE UNION

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Indledning: Meddelelsens mål	3
2.	Den retlige situation med hensyn til retten til offentligt udlån før direktivets vedtagelse.....	3
3.	Bestemmelserne i Rådets direktiv 92/100/EØF.....	4
3.1.	Grønbogen om ophavsret fra 1988.....	4
3.2.	Behovet for at harmonisere retten til offentligt udlån	4
3.3.	Begrebet ret til offentligt udlån i direktivet	5
3.4.	Medlemsstaternes deraf følgende forpligtelser	6
4.	Situationen i medlemsstaterne	7
4.1.	Retten til offentligt udlån som fastlagt på nationalt plan af medlemsstaterne.....	7
4.2.	Hvordan retten til offentligt udlån fungerer.....	9
5.	KONKLUSION.....	11
5.1.	Retten til offentligt udlån og aspekter vedrørende det indre marked	11
5.2.	Perspektiver.....	11

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET OG DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

OM RETTEN TIL OFFENTLIGT UDLÅN I DEN EUROPÆISKE UNION

1. INDLEDNING: MEDDELELSENS MÅL

Den 19. november 1992 vedtog Ministerrådet direktiv 92/100/EØF om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder¹. Direktivet skulle være gennemført pr. 1. juli 1994. I henhold til direktivets artikel 5, stk. 4, skal Kommissionen udarbejde en rapport om offentligt udlån i Fællesskabet før 1. juli 1997. Da nogle af medlemsstaterne først for nylig har gennemført direktivet, har denne frist ikke kunnet overholdes. Begrebet offentligt udlån er dybt forankret i medlemsstaternes kulturelle traditioner. Der er betydelige forskelle i, hvordan det offentlige udlån gennemføres i medlemsstaterne. Direktivets bestemmelser herom har derfor kun medført en begrænset harmonisering på området. Kommissionen blev følgelig bedt om at udarbejde en rapport om retten til offentligt udlån, som den skulle fremlægge for Europa-Parlamentet, Rådet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg.

Forpligtelsen til at fremlægge en rapport er udtrykkeligt indeholdt i artikel 5, hvilket understreger den store interesse, der er for udviklingen på området ret til offentligt udlån. I overensstemmelse med direktivets artikel 5, stk. 4, er målet med denne rapport at vurdere det offentlige udlån i Fællesskabet og evaluere medlemsstaternes gennemførelse af de relevante bestemmelser i direktivet, herunder graden af harmonisering, og drage konklusioner med henblik på behandlingen af retten til offentligt udlån i Den Europæiske Union.

2. DEN RETLIGE SITUATION MED HENSYN TIL RETTEN TIL OFFENTLIGT UDLÅN FØR DIREKTIVETS VEDTAGELSE

Retten til offentligt udlån opstod i begyndelsen af det tyvende århundrede og er tæt knyttet til udviklingen af offentlige biblioteker. Betydningen af private biblioteker, som "udlånte" bøger mod betaling eller medlemskabsgebyr, faldt i takt med indførelsen af offentlige biblioteker, hvortil der var adgang uden betaling. Efter anden verdenskrig mistede de private biblioteker ganske deres betydning. Da stigningen i antallet og kvaliteten af de offentlige biblioteker i høj grad blev støttet af staten, øgedes antallet af udlån betragteligt. Det førte til, at ophavsmænd begyndte at kræve vederlag for den stigende brug af deres værker. Lovgiverne reagerede dog ikke på dette med det samme, men indførte gradvist retten til offentligt udlån i form af en eneret eller en ret til vederlag til ophavsmændene.

¹ Rådets direktiv 92/100/EØF om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret, EFT L 346 af 27.11.1992, s. 61 ("Direktivet").

Retten til offentligt udlån blev først indført i de skandinaviske lande (Danmark i 1946, Sverige i 1955 og Finland i 1961), efterfulgt af Nederlandene i 1971, Tyskland i 1972 og Det Forenede Kongerige i 1979/1982. Tyskland var det eneste land, hvor retten til offentligt udlån indgik i ophavsretten, mens den i andre medlemsstater blev indført med særskilte love. Lovgivningen i disse lande varierede i mange henseender (rettighedshavere, medier og bibliotekstyper). I Belgien indgik retten til offentligt udlån i spredningsretten. I Grækenland, Frankrig og Luxembourg havde ophavsmænd i teorien eneret til offentligt udlån, baseret på "droit de destination". I Spanien var der eneret til spredning, men denne rettighed blev åbenbart ikke udnyttet i praksis. I Portugal kunne loven fortolkes på flere måder: ingen ret til offentligt udlån eller eneret som led i en bred spredningsret. I Irland og Italien var der hverken eneret til offentligt udlån eller ret til vederlag for offentlige udlån.

3. BESTEMMELSERNE I RÅDETS DIREKTIV 92/100/EØF

3.1. Grønbogen om ophavsret fra 1988²

Grønbogen om ophavsret fra 1988 var det første dokument fra Kommissionen om behovet for at harmonisere ophavsretten og dermed beslægtede rettigheder inden for nogle begrebsmæssige rammer. Den bestod af syv kapitler, som beskrev og analyserede de områder, hvor Kommissionen mente, at der var behov for indgreb. Kapitel 4 handlede om spredningsret, konsumtion og udlejningsret, mens kapitel 2 omhandlede piratvirksomhed. Direktivet er baseret på disse to kapitler. I grønningen blev der dog ikke taget stilling til, om der var behov for aktion i forbindelse med ikke-kommercielle udlån.

3.2. Behovet for at harmonisere retten til offentligt udlån

I forbindelse med opfølgningen på grønningen fra 1988 gennemførte Kommissionen adskillige høringer med deltagelse af interesserede parter om de emner, som var beskrevet i dette dokument. På en af høringerne om retten til spredning, konsumtion og udlejningsret, der fandt sted i september 1989, tilsluttede et overvældende flertal sig en harmonisering af både udlejnings- og udlånsretten. Dette flertal mente, at et direktiv, som kun omfattede en harmonisering af udlejningsretten, ville have været ufuldstændigt, hvis det ikke også dækkede ikke-kommercielle udlån. Fra en økonomisk synsvinkel supplerer retten til offentligt udlån rent faktisk udlejningsretten. I nogle tilfælde kan det endog træde i stedet for udlejning. Man fandt det derfor nødvendigt at medtage en ret til offentligt udlån i direktivudkastet for at sikre, at det indre marked fungerede korrekt på dette område. På grundlag af grønningen og i lyset af ovennævnte høring og andre oplysninger fra høringsprocessen vedtog Kommissionen forslaget til et rådsdirektiv³. Direktivet var et forslag om at harmonisere både udlejningsretten og retten til offentligt udlån. I sin argumentation for, at der var et behov for at harmonisere retten til offentligt udlån, baserede Kommissionen sig blandt andet på den retlige og økonomiske forbindelse mellem udlejningsaktiviteter og offentlige udlånsaktiviteter. Den påpegede, at hvis udlejnings- og udlånsrettigheder ikke blev behandlet samtidigt, kunne den stadige

2 "Grønbog om ophavsretten og den teknologiske udfordring - spørgsmål vedrørende ophavsret der kræver øjeblikkelig handling", KOM(88) 172, endelig udg. af 7.6.1988.

3 Forslag til Rådets direktiv om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder, EFT C 53 af 28. februar 1991, s. 35.

stigning i de offentlige udlånsaktiviteter inden for musik- og filmsektoren få betydelige negative følger for udlejningserhvervet og dermed berøve udlejningsretten dens mening.

Både Rådet og Europa-Parlamentet tilsluttede sig denne holdning og støttede princippet om at harmonisere retten til offentligt udlån.

3.3. Begrebet ret til offentligt udlån i direktivet

Retten til offentligt udlån som fastlagt i direktivet er en eneret til at forbyde eller tillade offentligt udlån med eller uden betaling.

Det hedder i direktivets artikel 1, stk. 1, at medlemsstaterne skal indføre "*ret til at tillade eller forbyde udlejning og udlån af originalværker og eksemplarer af ophavsretligt beskyttede værker samt af andre frembringelser, der er nævnt i artikel 2, stk. 1.*" I henhold til artikel 2 tilkommer udlånsretten ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter. Direktivet omfatter ikke udlejnings- og udlånsrettigheder i forbindelse med bygningsværker og brugskunst (artikel 2, stk. 3).

I artikel 1, stk. 3, defineres udlån som: "det forhold, at et værk for et begrænset tidsrum og ikke med henblik på direkte eller indirekte økonomisk eller kommerciel fordel stilles til rådighed med henblik på brug via offentligt tilgængelige institutioner". Sådanne institutioner er først og fremmest offentlige biblioteker. Afhængig af definitionen af begrebet 'offentlig' i national lovgivning, kan universitetsbiblioteker samt biblioteker på andre uddannelsesinstitutioner også være omfattet. Selvom dette skulle være tilfældet, repræsenterer disse to sidstnævnte kategorier, i hvert tilfælde i medlemsstater med en etableret biblioteksstruktur, en relativt lille del af alle offentligt tilgængelige udlånsinstitutioner, da de kun er åbne for en begrænset og særlig del af offentligheden.

Direktivet omfatter en forpligtelse til at indføre eller bevare en eneret til offentligt udlån, men det indebærer ligeledes mulighed for visse indskrænkninger i og begrænsninger af denne ret som beskrevet i artikel 5. Denne artikel afspejler det kompromis, som på daværende tidspunkt blev indgået mellem opfyldelsen af det indre markeds behov og hensynet til medlemsstaternes forskellige traditioner.

Anvendelsesområde for artikel 5

Artikel 5 omfatter en ikke-obligatorisk indskrænkning af eneretten til udlån med hensyn til offentligt udlån. Under visse forhold har medlemsstaterne ret til at erstatte eneretten med en ret til vederlag og endog til ikke at yde vederlag overhovedet. Desuden får medlemsstaterne med denne artikel stor frihed til selv at fastlægge, hvordan de ønsker at udøve retten til offentligt udlån.

Artikel 5, stk. 1

Artikel 5, stk. 1 giver medlemsstaterne ret til at foretage indskrænkninger i eneretten til offentlig udlån som fastlagt i artikel 1 stk. 1 og stk. 3 såfremt i det mindste ophavsmændene erlægges vederlag. Artikel 5 stk. 1, andet punktum omhandler vederlagets størrelse og giver medlemsstaterne ret til at fastlægge det under hensyn til deres "målsætninger for fremme af kulturen". Dette punktum blev indføjet på forslag af en medlemsstat, der ønskede at skabe et nyt bibliotekssystem, som middel

til at fremme kulturen. Da det udtrykkeligt her er fastlagt, at medlemsstaterne "er fritstillet m.h.t. fastlæggelse af vederlaget"⁴ kan de operationelle konsekvenser af artikel 5 stk. 1 anses for begrænsede.

Artikel 5, stk. 2

Artikel 5, stk. 2, bekræfter, at medlemsstaterne kan udelukke fonogrammer, film og edb-programmer fra eneretten til udlån, men det begreb, som allerede er nævnt i artikel 5, stk. 1, gentages, nemlig at "*hvis medlemsstaterne ikke anvender den i artikel 1 omhandlede eneret til udlån for så vidt angår fonogrammer, film og edb-programmer, skal de i det mindste for ophavsmænds vedkommende indføre et vederlag*". Eftersom artikel 5 stk. 2 er en undtagelse, er det Kommissionens opfattelse, at denne regel skal fortolkes snævert. Eneretten til udlån skal opfattes som reglen, og når en medlemsstat ikke giver eneret til udlån, skal i det mindste ophavsmændene have en ret til vederlag. Artikel 5 stk. 2 bekræfter det princip at vederlag til ophavsmændene er af samme vigtighed i henseende til værkernes art og andre frembringelser nævnt i denne bestemmelse.

Artikel 5, stk. 3

Med artikel 5, stk. 3, får medlemsstaterne mulighed for at fritage "*visse kategorier af institutioner*" for at betale vederlaget. Disse kategorier kan omfatte traditionelle, offentlige biblioteker men også universitetsbiblioteker og biblioteker på andre uddannelsesinstitutioner. De to sidste kategorier vil imidlertid kun have marginal betydning sammenlignet med traditionelle offentlige biblioteker i det mindste i medlemsstater, hvor offentlige biblioteker er vel etablerede. Hvis derfor sådanne medlemsstater under artikel 5 stk. 3 skulle undtage alle offentlige biblioteker for betaling af de vederlag, som er nævnt i artikel 5 stk. 1 og artikel 5 stk. 2 ville det fritage den største del af udlånsinstitutioner for retten til offentligt udlån. Som resultat heraf ville retten til offentligt udlån, som defineret i artikel 1, stk. 3, blive berøvet enhver passende virkning. Denne situation ville være i strid med hensigten i Fællesskabslovgivningen om at etablere en ret til offentligt udlån.

Det bør også erindres, at når en ordning for offentligt udlån introduceres eller opretholdes, skal medlemsstaterne overholde EF Traktatens artikel 12 (tidligere 6) og ikke forskelsbehandle Fællesskabets rettighedshavere på grundlag af nationalitet. Dette bekræftes af betragtning 18 i direktivet.

3.4. Medlemsstaternes deraf følgende forpligtelser

Sammenfattende kan det siges, at artikel 1 er en harmonisering af retten til offentligt udlån for ophavsmænd i henseende til deres værker og for udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter med hensyn til deres beskyttede frembringelser. Mens artikel 5 giver medlemsstaterne et stort råderum i henseende til at indføre indskrænkninger i eneretten til offentligt udlån, skal der i det mindste erlægges vederlag til ophavsmænd. Medlemsstaterne kan definere vederlagets størrelse, men det skal svare til direktivets mål og målene for beskyttelse af ophavsret generelt. Medlemsstaterne kan i medfør af artikel 5, stk. 3, fritage nogle, men ikke alle, institutioner for at betale vederlaget.

4

Jfr. Artikel 5, stk. 1, anden sætning.

4. SITUATIONEN I MEDLEMSSTATERNE

Nedenstående beskrivelse er baseret på tilgængelige oplysninger og på samarbejde med medlemsstaterne som fastlagt i direktivets artikel 5, stk. 4.

I henhold til direktivets artikel 15 skulle medlemsstaterne gennemføre direktivet i national lovgivning inden 1. juli 1994. Mange af dem har først gjort dette efter denne dato. I alt væsentligt har medlemsstaternes gennemførelse af retten til offentligt udlån ført til, at der fortsat består store forskelle i deres måde at praktisere den på.

4.1. Retten til offentligt udlån som fastlagt på nationalt plan af medlemsstaterne

Nogle medlemsstater har indført en eneret til offentligt udlån for alle kategorier af værker. Andre har i stedet indført en ret til vederlag. Fritagelsen fra retten til offentligt udlån i medfør af artikel 5, stk. 3, til fordel for visse kategorier af institutioner anvendes i vidt omfang. Grækenland⁵, Frankrig⁶, Irland⁷, Italien⁸, Portugal⁹, Spanien¹⁰ og Det Forenede Kongerige¹¹ har indført eneret til offentligt udlån, i det mindste for visse kategorier af rettighedshavere.

I Grækenland indebærer loven om ophavsret, at ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter samt også posthume udgivere får eneret til offentligt udlån.

I Frankrig er den harmoniserede ret til offentligt udlån ikke gennemført specifikt. Det hedder, at ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og videogrammer allerede med den eksisterende franske lovgivning har eneret til offentligt udlån. Kulturministeriet meddelte for nylig, at det har til hensigt at fremlægge et lovforslag til gennemførelse af direktivet i den nærmeste fremtid. Der er angiveligt tale om et forslag om at yde vederlag til forfattere og udgivere for udlån af beskyttede værker.

I Italien, hvor der ikke fandtes nogen ret til offentligt udlån før direktivet, har man indført en eneret til offentligt udlån (som indgår i spredningsretten, men uden konsumtion efter det første salg) for ophavsmænd og udøvende kunstnere. Med hensyn til fonogrammer, film og videogrammer udtømmes eneretten 18 måneder efter den første spredning.

Irland har først for nylig gennemført direktivet med lov 2000 om ophavsret og dermed beslægtede rettigheder. Loven indebærer eneret til spredning. Denne rettighed omfatter offentligt udlån af eksemplarer af et værk og af andre beskyttede frembringelser.

5 Gennemførelsen var medtaget i den helt nye lov om ophavsret nr. 2121/1993 af 4. marts 1993 (Det græske statstidende, A, nr. 25).

6 Lov nr. 92-597 af 1. juli 1992, Det franske statstidende nr. 153 af 3. juli 1992.

7 S.I.44, lov om ophavsret og dermed beslægtede rettigheder, 2000 af 1. januar 2001.

8 Lov nr. 685 af 16. november 1994 (Gazetta Ufficiale, Serie Generale, nr. 293 af 16. december 1994) om ændring af lov nr. 633 af 22. april 1941 om beskyttelse af ophavsmænds rettigheder og dermed beslægtede rettigheder.

9 Lov nr. 332/97 af 27. november 1997 (Diario da Repubblica, I Serie A nr. 275 af 27. november 1997, s. 6393) om ændring af lov om ophavsret nr. 63 af 14. marts 1985.

10 Lov nr. 43 af 30. december 1994 (BOE nr. 313 af 31. december 1994), som senere er blevet omfattet af den spanske lov om intellektuelle rettigheder.

11 Lov om ophavsret og dermed beslægtede rettigheder af 26. november 1996 om ændring af lov om ophavsret, design og patenter. Samtidig finder lov om ret til offentlige udlån af 1979 anvendelse.

Den portugisiske lov om ophavsret indeholder en eneret til spredning, der udtrykkeligt dækker retten til offentligt udlån, for ophavsmænd, udøvende kunstnere og fremstillere af fonogrammer og videogrammer. Retten til offentligt udlån finder fortsat anvendelse efter spredningen.

I Spanien har ophavsmænd, udøvende kunstnere og fremstillere af fonogrammer og filmproducenter eneret til offentligt udlån.

I henhold til den britiske ordning for ret til offentligt udlån har ophavsmænd, udøvende kunstnere samt fremstillere af fonogrammer og filmproducenter eneret til offentligt udlån. Ophavsmænd har ret til vederlag, når deres bøger udlånes af offentlige biblioteker. Ophavsretten overtrædes ikke, ved at uddannelsesinstitutioner udlåner eksemplarer af en frembringelse, eller ved at et offentligt bibliotek udlåner en bog, hvis den hører under ordningen for ret til offentligt udlån.

I stedet for eneret eller efter dens konsumtion findes der en ret til vederlag for offentligt udlån af beskyttede frembringelser i Østrig¹², Danmark¹³, Finland¹⁴, Tyskland¹⁵, Luxembourg¹⁶, Nederlandene¹⁷ og Sverige¹⁸.

I Østrig indgår retten til offentligt udlån i spredningsretten. Ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer, filmproducenter og radio- og tv-virksomheder har ret til et rimeligt vederlag for offentligt udlån efter konsumtion af spredningsretten (udtømt efter den første tilladte spredning).

I Danmark indgår retten til offentligt udlån i eneretten til spredning, som indehaves af ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter. Eneretten til offentligt udlån udtømmes efter den første tilladte spredning af den respektive genstand. Dette gælder ikke for filmværker og edb-programmer i digitaliseret form. Forfattere, oversættere, illustratører og udøvende kunstnere har ret til vederlag, når deres værker eller andre frembringelser udlånes af offentlige biblioteker.

I Finland findes der en ordning for ret til offentligt udlån, som er baseret på loven fra 1961 om stipendier og støtte til forfattere og oversættere. Retten til offentligt udlån er omfattet af eneretten til spredning og betinget af konsumtion, hvilket dog ikke gælder for offentligt udlån af filmværker eller edb-programmer. Kun ophavsmænd til filmværker og edb-programmer har med andre ord eneret til offentligt udlån efter spredning. Ophavsmænd til andre værker har i princippet ret til vederlag for offentligt udlån.

I Tyskland udtømmes retten til offentligt udlån ligeledes efter den første tilladte spredning, og ophavsmænd har ret til vederlag for særlige former for udlån. De pågældende udlånsinstitutioner omfatter offentlige biblioteker, offentlige samlinger af audiovisuelle optagelser, audiooptagelser, andre originalværker eller eksemplarer.

12 Lov af 28. juni 1993 (BGB1 nr. 1993/93) om ændring af lov om ophavsret (BGB1, nr. 1936/111).

13 Lov nr. 706 af 29. september 1998; lov om ret til offentligt udlån nr. 21 af 11. januar 2000 og bekendtgørelse om vederlag for ret til offentligt udlån af 29. marts 2000.

14 Lov nr. 446/1995 om ændring af lov om ophavsret (nr. 404 af 8. juli 1961) og lov af 31. oktober 1997 (nr. 967/1997).

15 Lov af 23. juni 1995 (BGB1. I S. 842) om ændring af lov om ophavsret af 9. september 1965 (BGB1.I S. 1273).

16 Lov af 18. april 2001 (Mémorial A nr. 50 af 30. april 2001, s. 1042).

17 Lov af 21. december 1995 (Stb. 1995, 653) om ændring af lov om ophavsmænds rettigheder af 1912 og ændring af lov om beslægtede rettigheder.

18 Lov 1997:309 af 13. juni 1997.

Lovgivningen i Luxembourg giver ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter eneret til offentligt udlån, dog betinget af konsumtion efter første tilladte spredning til offentligheden. Den nye lovgivning fra 2001 giver alene ret til vederlag til ophavsmænd og udøvende kunstnere. Der skal vedtages et dekret for at sikre fuldstændig gennemførelse af direktivet. Med dette dekret fastlægges vederlagets størrelse, og det vil indeholde en liste over institutioner, der er fritaget for enhver ret til offentligt udlån.

I Nederlandene udtømmes eneretten til offentligt udlån efter den første tilladte spredning af den pågældende genstand; i henhold til nederlandsk lovgivning har ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter ret til vederlag.

I Sverige blev der i 1999 indført en ny ordning for ret til offentligt udlån. Der ydes vederlag for offentlige bibliotekers og skolebibliotekers udlån af bøger, fonogrammer og trykte noder. Halvdelen af det beløb, der betales for udlån af fonogrammer, går til ophavsmændene, resten til de udøvende kunstnere.

I Belgien¹⁹ har man valgt en kombineret løsning: Den tidligere ret til offentligt udlån under lov om ophavsret gælder fortsat for ophavsmænd, udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer og filmproducenter. Disse rettighedshavere har ret til vederlag for offentligt udlån af eksemplarer af deres værker. Belgisk lovgivning tillader kun offentligt udlån mod vederlag af audiovisuelle værker og lydoptagelser i de første seks måneder efter første offentliggørelse af de pågældende værker. Nogle kategorier af institutioner er fritaget for at betale vederlag for deres udlånsaktiviteter. Et endnu ikke gennemført kongeligt dekret vil indeholde yderligere oplysninger om vederlaget og eventuelle undtagelser herfra.

4.2. Hvordan retten til offentligt udlån fungerer

Betaling

Ifølge de oplysninger, som Kommissionen råder over, ser det ikke ud til, at retten til offentlig udlån administreres korrekt. Åbenbart betales der i nogle medlemsstater slet ikke vederlag til de pågældende rettighedshavere. Dette er angiveligt situationen i Belgien, Frankrig, Grækenland og Luxembourg, men det er måske ikke begrænset til disse lande. I andre lande giver visse forhold grund til bekymring, om der finder direkte eller indirekte diskrimination sted; vederlaget gives kun til nationale ophavsmænd eller ophavsmænd, som bor i et bestemt område (Sverige). Andre medlemsstater giver alene ret til vederlag for bøger, som er trykt på det nationale sprog (Danmark og Finland).

Der er forskelle mellem medlemsstaterne med hensyn til, hvem der får ret til offentligt udlån. Nogle medlemsstater giver eneret, i det mindste til ophavsmænd. I lande, hvor retten til vederlag fungerer i praksis, er det for det meste staten, der som ejer af bibliotekerne er ansvarlig for betalingen (Danmark, Sverige og Det Forenede Kongerige). I Østrig og Tyskland har den føderale regering og delstaterne påtaget sig de offentlige bibliotekers forpligtelse til at betale vederlagene. I Nederlandene er

19 "Loi relative au droit d'auteur et aux droits voisins" af 30. juni 1994, nr. SC 9586, Moniteur af 27. juli 1994, s. 19297; vedrørende edb-programmer er gennemførelsen omfattet af lov om gennemførelse af direktivet om software (det belgiske statstidende, 27. juli 1994, nr. 19315).

bibliotekerne derimod forpligtede til selv at betale vederlagene. I lande med eneret til offentligt udlån er det også bibliotekerne, der i deres egenskab af brugere af ophavsretten skal betale det nødvendige vederlag på kontraktgrundlag.

Udlånsinstitutioner, der er fritaget for retten til offentligt udlån

De fleste lande udnytter muligheden for at fritage visse udlånsinstitutioner for at være underlagt retten til offentligt udlån.

Irland, Italien og Nederlandene fritager bestemte biblioteker. I Irland er det ikke en krænkelse af eneretten til offentligt udlån, at uddannelsesinstitutioner og institutioner, som offentligheden har adgang til, vederlagsfrit udlåner emner. Statslige biblioteker og pladebiblioteker er fritaget i Italien. Nederlandene fritager biblioteker fra at betale vederlag for udlån til synshæmmede og fritager uddannelses- og forskningsinstitutioner som sådan fra at betale vederlag. I Italien er statslige biblioteker, der udlåner bøger, cd'er og plader, fritaget fra retten til offentligt udlån.

Det Forenede Kongerige fritager ligeledes visse offentlige biblioteker og uddannelsesinstitutioner fra retten til offentligt udlån.

I Spanien og Portugal har man indført en bred fritagelse for museer, arkiver, biblioteker, avisbiblioteker, plade- og filmbiblioteker, som hører under institutioner af offentlig interesse af kulturel, videnskabelig eller uddannelsesmæssig karakter uden kommercielt formål og også undervisningsinstitutioner i det spanske uddannelsessystem; denne liste dækker faktisk de fleste institutioner, der er offentligt tilgængelige. Finland fritager alle offentlige biblioteker og biblioteker, som arbejder med forskning eller undervisning.

Belgien og Luxembourg skal stadig gennemføre dekretter, som forventes at fritage visse kategorier af uddannelsesinstitutioner.

Udlånsgenstande

De muligheder for fritagelse for udlånsretten, der er omfattet af direktivets artikel 5, er blevet udnyttet i varierende grad i medlemsstaterne. En række lande skelner ikke i anvendelsen af retten til offentligt udlån mellem de forskellige udlånsgenstande såsom bøger, videogrammer eller fonogrammer (Frankrig, Tyskland og Østrig), mens andre har givet eneret til offentligt udlån af bestemte genstande (med eller uden fritagelse for betaling for biblioteker). I nogle lande er udlån af filmværker omfattet af en eneret til udlån (især i Danmark, Finland og Sverige). I Italien vedrører udlånseneretten udlån af fonogrammer og videogrammer, men kun for en periode på 18 måneder efter den første spredning. I Sverige og Danmark gives der eneret til udlån i forbindelse med udlån af cd-rom'er og film, men kun ret til vederlag for bøger og i Sverige for bånd.

5. KONKLUSION

5.1. Retten til offentligt udlån og aspekter vedrørende det indre marked

Da retten til offentligt udlån var et af de mest omdiskuterede emner under forhandlingerne om direktiv 92/100/EØF, var den grad af harmonisering, man opnåede på daværende tidspunkt, et vigtigt fremskridt, men ikke nødvendigvis den endegyldige løsning.

Den måde, de fleste medlemsstater har gennemført direktivet på, er en forbedring, sammenlignet med hvordan man beskyttede offentlige udlånsaktiviteter før direktivet. Det er dog helt klart, at der kun er opnået en delvis harmonisering, og der er stadig store forskelle mellem medlemsstaternes lovgivningsmæssige tiltag. Ikke alle medlemsstater har ændret deres love, og nogle har kun indført mindre ændringer ud fra en argumentation om, at deres eksisterende regler stemmer overens med direktivets forpligtelser. Det er derfor langt fra sikkert, at alle medlemsstater overholder deres minimumsforpligtelser i henhold til artikel 5, navnlig til at give i det mindste ophavsmænd vederlag for visse offentlige institutioners udlån af deres værker.

Direktivet indebærer kun i ringe grad en harmonisering af retten til offentligt udlån, og Kommissionen har ikke - i hvert tilfælde ikke på indeværende tidspunkt - noget indtryk af, at dette har haft en betydelig negativ indvirkning på hverken rettighedshavernes økonomiske interesser eller det indre markeds funktion.

Kommissionen har dog for nylig modtaget visse oplysninger om mulige vanskeligheder med gennemførelsen på nationalt plan og om nogle hindringer for, at det indre marked kan fungere korrekt, som kan være affødt af den relativt lave grad af harmonisering. Den undersøger nøje disse forhold og tager her også hensyn til de nylige ændringer af de forskellige love, der er foretaget på nationalt plan, i det mindste i nogle medlemsstater. Det temmelig begrænsede antal problemer, der er rejst på nuværende tidspunkt, bør ikke betragtes som et tegn på tilfredshed. I overensstemmelse med sin rolle som traktaternes vogter er Kommissionen forpligtet til at sikre, at retten til offentligt udlån syv år efter fristen for gennemførelse i national lovgivning fungerer fuldt ud i medlemsstaterne.

5.2. Perspektiver

Både mediemarkedet og bibliotekernes rolle ændrer sig grundlæggende i disse tider. De offentlige biblioteker forbedrer konstant deres ydelser og udnytter med hjælp fra det nye digitale miljø nye områder inden for offentligt udlån af alle former for medieprodukter. Rettighedshavere, udgivere, kultursamfundet og politikerne følger denne udvikling nøje.

Brugen af ny teknologi i de offentlige biblioteker befinder sig stadig på forsøgsstadiet. Al udvikling i bibliotekernes udnyttelse af ny teknologi skal fortsat overvåges nøje med hensyn til dens eventuelle indvirkning på det indre markeds funktion og i lyset af dens følger for udlånsaktiviteter.

På nuværende tidspunkt er det vanskeligt at vurdere, om og i bekræftende fald i hvilket omfang bibliotekernes traditionelle udlån vil blive erstattet af nye former for onlinespredning, som ikke er dækket af dette direktivs anvendelsesområde. Kommissionen vil i den henseende sikre, at direktivets bestemmelser vedrørende retten til offentligt udlån fungerer tilfredsstillende. I samme ånd vil den fortsat overvåge det offentlige udlån og følge den teknologiske udvikling inden for udlånsinstitutionerne med henblik på at vurdere et eventuelt behov for yderligere indgreb på dette område.